

Кравець Александра Александрівна, здобувач ступеня вищої освіти магістр навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ;

Удовенко Жанна Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

На даний період часу актуальним, є те що судова експертиза розвивається, вона стає більш ваговою в правовому житті суспільства, межі її спеціальних знань поширюються, з'являються нові методи дослідження. Тому наразі є важливим розглянути останні тенденції щодо призначення та проведення судової експертизи.

З жовтня 2017 року Верховна Рада України прийняла Закон про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів, який був зареєстрований за № 6232 від 23.03.2017 та мав умовну назву «реформа судової системи».

Розробники законопроекту вважають, що його прийняття сприятиме подоланню процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні, зокрема:

- формальне ставлення судів до дотримання конституційних та встановлених законом принципів судочинства, в тому числі змагальності сторін;
- недостатній рівень єдності та послідовності правозастосовної практики;
- недосконалість, а подекуди – відсутність ефективних процесуальних інструментів для захисту прав та інтересів осіб, які звертаються до суду;
- недосконалість правил та узгодженість в розмежуванні юрисдикції судів;
- надмірна тривалість розгляду справ та відсутність правової визначеності через практично необмежені можливості перегляду рішення суду по суті спору;
- невикористані формальні та неформальні обмеження у використанні деяких засобів доказування;
- абсолютизація принципу поширення юрисдикції судів на всі правовідносини;
- нерозвиненість інструментів підтримки системи альтернативних способів вирішення спорів;
- надмірні витрати організаційних, людських та фінансових ресурсів для розгляду судом справ незначної складності та таких, спір в яких фактично відсутній;
- низький рівень правової культури учасників процесу, зловживання процесуальними правами та невиконання процесуальних обов'язків, поєднані з неефективними заходами відповідальності за порушення правил судового процесу.

Однак, незважаючи на зазначені вимоги, положення підготовленого законопроекту містять юридичну невизначеність, зокрема:

– при подальшому внесенні змін до цих кодексів неможливо буде однозначно ідентифікувати, з точки зору юридичної техніки, куди саме вноситимуться зміни. Як наслідок, застосування положень таких актів буде вкрай суперечливим та потребуватиме численних тлумачень, роз'яснень та внесення змін;

– заборонено залучати в якості експертів спеціалістів з відповідних галузей знань, крім державних експертів та експертів, яких внесено до Державного реєстру атестованих судових експертів. Таким чином, у кримінальному процесі сторони позбавляються права самостійно вибирати і залучати судового експерта. Повноваження залучати експерта матимуть тільки слідчий суддя і суд (ст. 242, 243, 244, 332, 509 КПК згідно редакції законопроекту) [1];

– щодо частини другої статті 9 Закону України «Про судову експертизу», яку запропоновано викласти в новій редакції, відповідно до змісту якої особа або орган, які призначають або замовляють судову експертизу, можуть доручити її проведення тим судовим експертам, яких внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів, або іншим фахівцям з відповідних галузей знань, якщо інше не встановлено законом. Варто зауважити, що за такої редакції зміст норми за предметом свого регулювання є значно ширшим за назву статті, оскільки стаття 9 Закону України «Про судову експертизу» регламентує відносини щодо ведення та використання Державного Реєстру атестованих судових експертів;

– проект частини 2 статті 242 КПК України, передбачає, що слідчий або прокурор зобов'язані звернутися з клопотанням до слідчого судді для проведення експертизи. Ця норма не сприятиме забезпеченню своєчасності розгляду справ судами. Дотримання розумних строків розгляду справ, процесуальна економія та зменшення навантаження на суди мають бути досягнуті за рахунок спрощення процедури;

– в проекті статті 244 частина 3, зазначено, що клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду. Особа, яка подала клопотання, повідомляється про місце та час його розгляду, проте її неприбуття не перешкоджає розгляду клопотання, крім випадків, коли її участь визнана слідчим суддею обов'язковою.

Слідчий суддя, встановивши, що клопотання подано без додержання вимог частини другої цієї статті, повертає його особі, яка його подала, про що постановляє ухвалу.

Під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення клопотання.

Слідчий суддя задовольняє клопотання, якщо особа, яка звернулася з відповідним клопотанням доведе, що для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта. Слідчий суддя самостійно визначає експерта, якого необхідно залучити, або експертну установа, якій необхідно доручити проведення експертизи.

До ухвали слідчого судді про доручення проведення експертизи включаються запитання, поставлені перед експертом особою, яка звернулася з відповідним клопотанням. Слідчий суддя має право не включити до ухвали запитання, поставлені особою, що звернулася з відповідним клопотанням, якщо відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі.

При задоволенні клопотання про залучення експерта слідчий суддя у разі необхідності має право за клопотанням особи, що звернулася з клопотанням про залучення експерта, вирішити питання про отримання зразків для експертизи відповідно положень стаття 245 цього Кодексу.

Висновок експерта, залученого слідчим суддею, надається особі, за клопотанням якої він був залучений».

З аналізу цієї статті випливає багато запитань щодо строку розгляду клопотань слідчим суддею, повернення його особі, яка його подала внаслідок недодержання вимог, постановки запитань та враховуючи колосальне навантаження на слідчих, надмірне навантаження експертів, велике навантаження суддів ця норма буде лише сприяти затягуванню строків досудового розслідування.

Аналізуючи вищевикладені правові положення, вважаємо, що вони потребують подальшого доопрацювання та удосконалення.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.